

1970 Mordene i Sunburg

Han satt litt fremoverbøyd på huk, mest lenet mot den varme kua, slik han hadde gjort det så mange ganger når han skulle klargjøre ei ny ku for melking. Han hadde gitt kyrne høy, rensket litt opp bak dem, strødd på litt sagflis for å absorbere væten, ja, kort sagt fulgt sine vanlige rutiner. Han følte seg lett til sinns. Det var snart åtte år siden han overtok gården, hadde giftet seg og fått tre barn. Det hadde vært lange dager med hardt arbeid, men nå følte han at de hadde kommet ovenpå. Han tenkte på at familien hadde vært i butikken på Hwy 9/71 for et par dager siden og kjøpt vinterkläder til ungene. Fremtiden så lys ut. Plutselig varslers vardøgeret ham om at han ikke er alene i fjøset. Merkelig, så tidlig på morgenen. Han reiser seg opp og ser i retning inngangen. Og helt rett, mot ham kommer det gående en mann, som han ikke kunne gjenkjenne på ganglaget. Det var for mørkt til å se hvem det var. Han går derfor ut av båsen for å møte mannen, som nå hadde hevet sine armer og kom mest løpende mot ham. Så aner han en meget skarp stikkflamme, kjenner en rask, intensiv smerte og så blir alt mørkt. James Fremberg var død, 40 år gammel, drept ved en kubås på sin egen gård en novemberdag i 1970.

James Fremberg blir myrdet

Inne i våningshuset holdt Gloria Fremberg (29) på å sette fram frokosten. På bordet stod allerede melk og cornflakes. Mannen ville snart komme inn fra fjøsstellet. Ungene lå og sov. I det hun strekker seg opp for å åpne en skapdør, synes hun å høre et skarpt smell. Første tanken forteller henne at det er en del jegere i traktene nå. Men andre tanken får logikken på

plass. Det var for tidlig og mørkt ute, samt jegerne var lengre nord og gårdsfolket hørte normalt ikke noe til dem. I det hun romsterte videre, forlot hun raskt sin undring med at det var trolig et smell forårsaket av gubben som holdt på i fjøset. Likevel lå det noe i underbevisstheten, som blusset opp igjen og ble forsterket da hun hørte noen komme på trappa. Det som var forventet å være mannen hennes, ble fort omgjort til undring igjen, da det ikke var gubbens vante lyder. Hun går mot døra for å se ut i den lille gangen. Men hun kom ikke langt. Kjøkkendøra blir revet opp med forskrekkelig kraft, en ukjent person med svart bakoverkjemmet hår står brått foran henne. Hun aner at han holder et gevær foran seg. Tanken var tilbake hos jegerne hun hadde sett ankomme området i går. Plutselig smeller det kraftig, hun kjenner en langsom smerte rive i henne, samtidig som beina ikke lenger klarer å holde henne oppreist og hun fyker tilbake og blir liggende. Det siste hun kjente i livet var blod som kom opp i munnen.

Det kraftige smellet vekket de tre ungene i etasjen over. Ingen av dem skjønnte hva som foregikk. De blir liggende en stund litt rådville. Skulle de stå opp eller? Den eldste av dem, Patricia Ann på åtte år, bestemmer seg for å stå opp for å undersøke. Lenger kom hun trolig ikke. Ungene ble alle funnet skutt og drept i sine senger.

Våningshuset til familien Fremberg

Noenlunde slik dannes situasjonsbildet i hodet hos melkemannen Delbert Peterson fra Pennock Co-op Creamery, som søndag formiddag den 15. november 1970 kom til gården åtte kilometer nordøst av det lille stedet Sunburg i Minnesota, ca. 20 mil vest av Minneapolis. Co-op Creamery kjøpte melk hver tredje dag fra Frembergs. Det som skulle være en rutinemessig avhenting av melka hos den stillfarende og trivelige familien, skulle bli hans verste mareritt som sementerte seg raskt på netthinnen. Han fant hele familien drept. En reportasje i lokalavisen forteller at Peterson etter å ha funnet James Fremberg i fjøset, dro over til naboen og fikk med seg ham, pluss en mann som var der på besøk. Sammen tok de seg inn i våningshuset hos Fremberg, hvor de fant kona og ungene. De så raskt at det var brukt et kraftig gevær (shotgun), som i henhold til avisene, hadde partert kroppene med mye blod oppover veggene og i taket. Følgende hadde blitt myrdet: James Fremberg (40), Gloria Fremberg (29) og deres tre barn: Patricia (8), David (7) og Douglas (4). Til og med familiens hund var tatt livet av. Likene ble tatt med til Johnson begravelsesbyrå i New London.

James Fremberg ble født den 26. august 1930 i New London Township. Han var en stillefaren mann, nesten innadvent. En som jobbet hardt, og blandet seg ikke bort i hva andre sa eller gjorde. I flere år var han ansatt på meieriet i New London. James giftet seg den 3. februar 1962 med Gloria Ann Olson, som var født den 4. oktober 1941 i Colfax Township. De får to

James og Gloria Fremberg

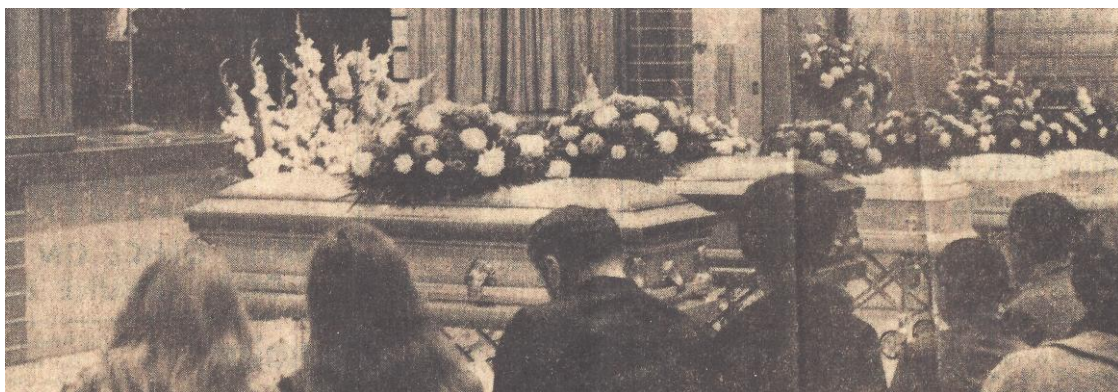
barn: Patty Ann den 16. juli 1962 og David den 20. august 1963. I 1964 kom de flyttende til Sunburg kommune. Her ble Douglas født den 13. januar 1966. De kom til Sunburg fordi de hadde kjøpt gården til Arnold Pladson. Sunburg og Norway Lake er kjent fra indianeropprøret i 1862. Se *Stjørdalens krønike*, bind 11, side 45. Området var et typisk nedslagsfelt for trøndere. Fremberg var kjent som tillitsvekkende og hardt arbeidende, og som i 1970 hadde drevet frem en bærekraftig gård. De hadde omkring 60 dyr, hvorav 13 melkekyr.

All etterforskning tydet på at familien ble drept lørdag morgen den 14. november. Melkemaskinen gikk ennå søndag morgen da drapene ble oppdaget. Sheriff Harvey Spaulding opplyste ganske så tidlig at det ikke var tegn som tydet på kamp, ei heller ble tomhylster funnet. "*De hadde blitt møysommelig plukket opp*", sa sheriffen. Det meldte seg raskt vitner. Noen av disse kunne fortelle at de hadde sett Arnold Pladson, den tidligere eieren av gården, og hans sønn, i nærheten av gården fredag. Lørdagen var første dag i jaktseasonen. Rent rutinemessig måtte politiet snakke med jegerne i området, og søndag kveld kl 22 ble en 23-årig mann anholdt hjemme hos seg selv i St. Cloud. Det heter seg at da rykte om pågripelsen kom, samlet det seg ca. 160 personer i sentrum av New London. Mobben var klar. Den som hadde utført udåden måtte vente seg samme mynt. Den mistenkte var Neil Michael Pladson, altså nevnte sønn av forrige eier av farmen, og som var født og vokste opp på gården.

De tre drepte barna, f.v: Patricia, David og Douglas

Begravelsen fant sted kl 1415 på Oak Hill Cemetery, New London. 800 mennesker deltok. Presten var H. B. Baldwin. Deretter var det en minnestund på New London Spicer High School. Til stede var foreldrene til James: Herr og fru Walter Fremberg. Likeledes James sine søstre: Loraine Danielson fra New London, Maxine Peterson fra Hopkins og Darlene Wearda fra Clara City. Til stede var også naturligvis foreldrene til Gloria Fremberg: Alaine og Gordon Olson fra New London, samt Glorias fire brødre: Gayland, Rickey, Rodney og Robyn.

Fra begravelsen (faksimile fra Tribune photo ved Mike Gunter)

Det var to store bronsekister og tre mindre hvite kister som ble ført til sitt siste hvilested. Johannes Ringstad, tidligere pastor i South Lake Lutheran Church i Sunburg, som blant annet hadde døpt Douglas på palmesøndagen i 1966, holdt en tale hvor han sa: "*This was a family that had a sense of duty and obligation to what was good*". Pastor Ringstad besøkte ofte Frembergfamilien på deres gård åtte kilometer nordøst av Sunburg. Pastoren fortalte med sin norske aksent hvor hardt hele familien jobbet. Han snakket om sitatet fra bibelen som tilsa: "*Vengeance is mine* (hevnen er min)...*beskytt våre hjerter mot bitterhet, og forhindre oss fra å ta hevn*". For mange av de 800 oppmøtte, og ikke minst de 75 slektningene, kunne dette budskapet der og da være vanskelig å forholde seg til. Begravelsesfølget dro så til Oak Hill Cemetery som ligger vakkert til med sitt utsyn over Crow River (elv). To store grønne telt skjermte de fem gravene. Foreldreparet Fremberg skulle se de gravla sin eneste sønn, og foreldreparet Olson sin eneste datter. Det tidlige snøfallet om morgenen hadde måtte vike for lett yr og en driftende tåke. Stemningen var trist og samtidig litt nifs. De sørgende kunne så vidt skimte de omliggende gravene. Ei kråke fløy skrikende over forsamlingen. Naturen forsterket "*Vengeance is mine*" (hevnen er min). Lite ante de som fulgte familien til sitt siste hvile, og hvor storparten var av norsk opprinnelse, at bibelordet skulle få sin berettigelse 18 år senere.

Dette var det "niende" mordet i området på fire måneder. 22. juni ble tre barn funnet druknet i Crow River i nærheten av Belgarde. Det var Juli (5), Craig (2) og sju måneder gamle Chad. De hadde blitt kastet i den strie elva av sin egen mor, Marilyn Engen. Nøyaktig en måned senere ble Fru Lorney Finn kvalt og drept i Willmar av sin egen 22-årige sønn, Richard. Amerikanerne har jo en tendens til å rangere alt. Dette kapittelets sak ble rangert veldig høyt det året som "toppsak". Så vidt jeg forstår var det kun en sak som ble rangert høyere hva gjaldt omkomne, og det var en familie på ni, som alle ble drept i en og samme bilulykke.

Den mistenkte vedrørende Frembergmordene, Neil Michael Pladson, hadde vært psykiatrisk pasient på St. Cloud Veterans Hospital i to år, etter å ha vært sju måneder i Flyvåpenet/Luftforsvaret. Han ble fremstilt for "a grand jury". I Amerika er det slik at en "grand jury" (20 stk) først tar stilling til sakskomplekset. De avhørte raskt og effektivt hele 13 vitner, inklusivt far til den fengslede. Deretter, samme dag, onsdag den 19. november, ble Neil Michael Pladson fremstilt for første rettsinstans, anklaget for "first degree murder" (overlagt drap). Dommer Leif Langsjoen spurte anklagede om han anså seg "*skyldig*" eller "*ikke skyldig*". Uten følelser svarte 23-åringen: "*ikke skyldig*". Det ble satt en kausjon på 25 000 dollar pr. offer, og Pladson ble varetektsfengselet hos sheriff Harvey Spaulding. Rettsaken kom opp den 4. desember ved Kandiyohi County District Court. Og ikke uventet vinklet forsvarer Richard J. Ahles seg raskt i retning psykiatriske sakkyndige. Forsvarer siktet seg inn mot "*three degree murder*".

Neil Michael Pladson
(Tribune photo ved Mike Gunter)

Det skal opplyses at slike benevnelser ikke lenger brukes innen rettsvesenet i Amerika. "*Three degree murder*" er vel å sammenligne med *forsettlig*.

Dr. Glenn Lewis fant gjennom Pladsons historie (tidligere opphold på mentalsykehus) og samtaler og tester, at Pladson led av det meste hva gjaldt vrangforestillinger og forfølgelsesvanvidd, bisarre tanker om det å drepe etc. Han så seg selv som leder av en eller annen revolusjon. Det haglet med konspirasjonsteorier. Han anså at det var for mye folk på jorden, slik at hans oppgave var å eliminere en del av disse, og så på seg selv som "a Persian Cat" (leiemorder). Neil Michael Pladson hadde tatt livet av sin egen hund, som han mente

F.v: Morderen Pladson før rettsaken i 1970 og da dommen falt i 1972 (Tribune photo ved Mike Gunter)

hadde superkrefter. Da han fikk se bildet av en tilsvarende hunderase, anklaget han retten og veterinæren for å ha satt sammen hans hund igjen, en hund som ville drepe ham dersom hunden fikk rede på at han hadde drept noen. Neil Michael hevdet han kunne snakke med hunder, og at hunden spilte kort. Pladson levde med en rekke illusjoner. Han hadde vanskeligheter for å skille mellom rett og galt, og snakket mye om noe han kalte de 13 metoder for å drepe et menneske med bare hendene. Ord som schizofreni og paranoid gikk igjen i psykiaterens rapport. Et annet aspekt i den anklagedes forklaring, var massakren ved My Lai i Vietnam den 16. mars 1968, og påfølgende rettssak mot løytnant William Calley.

Ikke uventet dro det hele i langdrag, slik det ofte gjør når psykiatrien kommer inn i bildet. Spørsmålet om "tilregnelig" vs "utilregnelig" ble det store. Saken ble anket flere ganger. Forsvarer Michael Donohue fra St. Cloud viste til en høyesterettsdom som slo fast at dersom et menneske ikke kunne kontrollere sine handlinger grunnet mental utilregnelighet skulle vedkommende bli erklært "ikke skyldig". Etter hvert endte det ut i påstand fra aktor Ronald H. Schneider om 25 år fengsel for hvert av mordene (125 år), men dommeren så de alle under ett, og Neil Michael Pladson ble den 10. november 1972, etter å ha erklært seg skyldig i "third degree murder" dagen før, dømt til 25 år soning, fengsel kombinert med mental behandling, i Stillwater og ved State Security Hospital i St. Peter. Folk var i harme over dommen. Leserinnleggene haglet. "*Lås ham inn og kast nøkkelen*" var de mildeste dommene blant folket. Helst ville de tatt saken i egne hender, på riktig western-vis.

Et interessant trekk fra den tiden er hvor detaljert både rettssakene og gravferdene er beskrevet, med navn på alle vitnene, jurymedlemmene, dommere etc., samt alle som bar bårerne i gravfølget. Det er sjelden. Dertil kommer navn på familiemedlemmer som besteforeldre, tanter og onkler, med bostedskommuner. Nyttig for dagens slektsforskere.

Gerald, Marlis, Gaylord og Greg Chesness i Hawick, MN 20. april 2015

Rett nok innrømmet Neil Michael Pladson sin ugjerning, og erklærte seg skyldig, selvsagt etter råd fra sine forsvarere for å få saken over på det *forsettlige* (mental uballanse). Men det kom aldri frem hva som var motivet for handlingen, utenom hans vrangforestillinger. Han fortalte aldri retten hvorfor han drepte familien Fremberg, men han hadde sagt til en cellekamerat at *de fikk som fortjent*. Det har og blitt hevdet at han drepte familien fordi de hadde kjøpt gården av faren, en gård som morderen anså for å være hans, hvor han altså var født og vokste opp. Han måtte få vekk leietakerne, for ikke å si inntrengerne, slik familien trolig fremstod i hans syke hjerne. Det sies at Pladson aldri viste anger!

Forfatteren i midten, sammen med (f.v) Deanna Mortenson (søster til Marlis), Dean Mortenson, Gaylord og Marlis Chesness og deres sønn Gerald

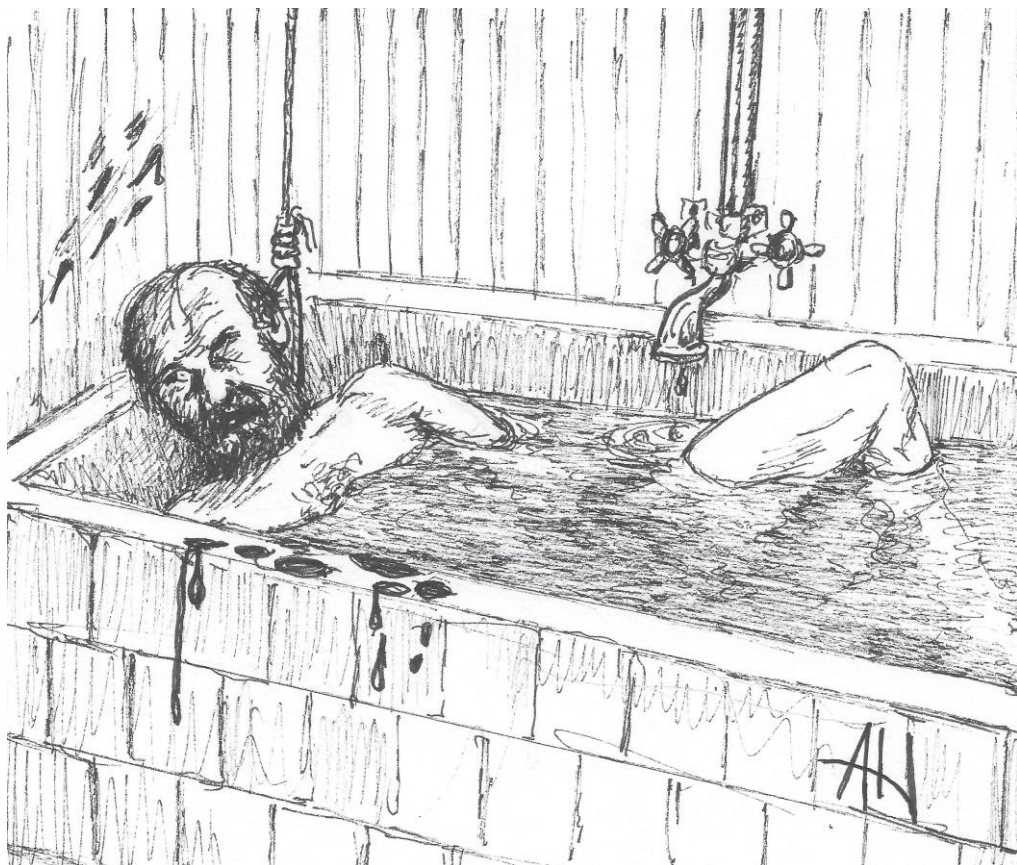
Siden jeg har tatt for meg denne tragiske hendelsen, må den ha en link til Værnesregionen. Vi skal til Selbu og navnet Kjøsnes, som i Amerika ble til Chesness. Relasjonen til dette

kapittelet er familien Gaylord Chesness i Hawick, Minnesota. De har en farm som ligger nord av Willmar, øst av Sunburg og åstedet for hendelsen. Her bor "selbyggen" Gaylord sammen med sin sjarmerende kone, Marlis, og deres sønn Gerald. En annen sønn bor i St. Cloud, ca. 30 minutter unna, og de har også en datter som bor med sin familie i Willmar.

Chesnessfamilien kom opprinnelig fra Vallinesset (Nesheim søndre) i Vikvarvet i Selbu. Det var Peder O. Kjøsnes (f.1859), bestefar til Gaylord, som emigrerte til Amerika i 1881. En bror av Peder het Haldor (1854-1928). Han overtok gården i Selbu. Han er oldefar til blant annet Karen Jorid Uthus og Ingebrigt Kjøsnes. Sistnevnte har gården i dag. Far til Karen Jorid og Ingebrigt er dermed tremenning med Gaylord i Minnesota. Det igjen tilsier at det er flere firmenninger i Selbu i dag av relaterte familie i Minnesota.

Den drepte Gloria Fremberg var søskenbarn av Marlis Chesness. Det var sterke bånd i familien, og sjokket sitter der på et vis ennå hos Marlis. Jeg har besøkt familien Chesness flere ganger på deres farm i Hawick, rett øst av Sunburg. På engasjert vis, med store smerter, forteller Marlis meg om hendelsen. Hun er fortsatt, 45 år etter hendelsen, svært berørt der hun forteller hvordan hun sammenlignet de tre drepte barna med sine egne barn. De var nøyaktig på samme alder. Hun forteller om julegavene som var klare, om klærne etter ungene og mye mer. Gaylord sier ikke så meget. Han klarer det rett og slett ikke. En mann full av omsorg og følelser, godheten selv. Gloria hadde som nevnt fire brødre. De klarte ikke presset, og det gikk utfor bakken med dem i form av alkoholforbruk. Tre av dem "drakk seg i hjel".

Snipp, snapp, snute - så er historien ute. Tror du. Men nei da, her kommer "*the rest of the story*". - Neil Michael Pladson ble benådet og løslatt i oktober 1986, etter å ha vekslet soning mellom fengsel og psykiatrisk klinikk. Han ble først overført noen uker til Hennepin County Jail, og ble satt fri på prøve i januar 1988. Det er noe uklart hvor han slo seg ned, men mye tyder på at han dro til St. Paul. Psykiaterne fortalte at det var små sjanser for at han ville tilbake til Sunburg. Likevel ble Pladson en dag observert i området. "*Det likte vi dårlig*", uttalte ordfører Phil Gandrud i Sunburg. Fra og med den 12. november 1988 bodde Pladson i Halfway House i Minneapolis, sammen med en kamerat han hadde truffet på St. Cloud Reformatory under soningen.

Søndag ettermiddagen den 26. juni 1988 mottok politiet en anonym telefon om en hendelse i huset hvor Neil Michael Pladson bodde. Her fant de Pladson død i badekaret, hvor han lå med ei løkke rundt halsen og et langt tau. Et dårlig forsøk på å få det til å se ut som selvmord. Han var nemlig bundet på hender og føtter! Romkameraten, Douglas Tank, innrømmet raskt å ha tatt livet av Pladson, ved først å strupe ham til han besvimte. Deretter la han Pladson i badekaret, for trolig å konstruere en selvmordsscene. Men Neil Michael våknet til, og Douglas Tank holdt ham under vannet til han druknet. Leilighet var for øvrig full av blod! Motivet var ifølge Tank at Pladson skulle ha truet med å ta livet av hele hans familie.

Slekt og familie i Selbu 2. november 2014

4. rekke: Adrian Solberg, Jan Gunnar Uthus, Odd Ekren, John Stamnes, Håvard Kjøsnes, Ingebrigt Kjøsnes, Hans Solberg, Wenche Løvmo Solberg og Mona Løvmo.

3. rekke: Anne Mari Ekren og Ingrid Kjøsnes

2. rekke: Karen Jorid Uthus, Mette Uthus Dragsten, Nina Nervik Kjøsnes og Marit Oline Kjøsnes

1. rekke: Jenny Dragsten, Maja Dragsten, Erika Solberg og Ole Ingebrigt Kjøsnes

I april 2015 dro jeg til åstedet for ugjerningen. Sammen med Dean Rood, som jeg møtte tilfeldig utenfor stamkafeen (Kaffestua) i Sunburg, besøkte vi farmen, som i dag fremstår som en liten velstelt idyll. Litt gjemt fra hovedveien, bak noen treklynger dukket det opp et fint lite dalsøkk. Her står huset slik det gjorde det i 1970, låven og fjøset likeså. Det var så fredelig og vanskelig å fatte at nettopp her skjedde en av de verste ugjerninger i Minnesotas historie. I

dag eies stedet av Deb Lyle, en sjarmerende kvinne og hennes mann. De kjenner selvsagt historien, bedre enn de fleste. De har nok sine følelser. Jeg har mine. Det var sterkt å stå der.

Huset hvor ugjerningen fant sted i 1970

Dagens eier av huset, Deb Lyle, sammen med min veiviser Dean Rood, tirsdag 21. april 2015

Slik endte historien om familien Fremberg i Minnesota, med en link familiemessig tilbake til Selbu. En hendelse fra vår egen nære tid. Ikke enestående dessverre. Men et nytt eksempel på psykiatriens vanskelig og farlige minefelt, og samfunnets nesten umulig oppgave å beskytte seg selv, spesielt når en skal ta stilling til dette med *tilregnelighet vs utilregnelighet*. Likeledes nåtidens *humanitet vs frihetsberøvelse*. Når er et menneske frisk etter behandling? Det å erklære et menneske frisk og føre det tilbake til samfunnet er ingen liten problemstilling. Det er et paradoks at folk har kommet fra psykiatrisk behandling, blitt erklært friske, fått jobben og sine "rettigheter" tilbake og så pånytt forårsaket nye tragedier. Men vedkommende hadde jo papir på at han var frisk, det har ikke vi andre! Uansett: dette er en umulig diskusjon, så lenge samfunnets humanitet er slik den er. Familien Fremberg fikk aldri muligheten til å si sin mening. For den det gjelder, for den familien som sitter tilbake med tapet og sorgen, er det vanskelig å forstå at en som har myrdet fem mennesker, inklusivt tre barn, skal ha krav på noe som helst. Nå er det vel ikke sikkert at meningen med livet er å forstå alt. Men meningen må vel være å få en mulighet til å fullføre livet, uten å bli berøvet det fra et (med)menneske.

Fjøset (lengst bort) hvor faren ble myrdet står også fortsatt

